

Oleh Yaremenko, Doctor of Economics, Professor
*Head of the Sector of Institutional Economics
of the Department of Economic Theory
State Organization "Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine"*
Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-398-9-21>

**SOCIO-ECONOMIC IDENTITY
IN THE CONTEXT OF THE CONCEPT
OF NATIONALLY ROOTED DEVELOPMENT**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО
ВКОРИНЕНОГО РОЗВИТКУ**

Первинною основою національно вкоріненого розвитку країни є фундаментальні ціннісно-інституційні ресурси, які формувалися на протязі історичного існування нації як її соціально-економічна ідентичність. Неможна зводити ідентичність лише до чинників унікальності, тому що будь який суб'єкт є живим втіленням єдності всезагального, особливого та унікального. Соціально-економічна ідентичність виступає як фундаментальна сукупність відносно жорстких соціально-генетичних програм, що сформувалися у ході історичного розвитку, проявляються як стійкі стимули та очікування людей та їх груп у соціальному середовищі і забезпечують відтворення суб'єктів на довгих інтервалах еволюції (як мінімум, на протязі життєвого циклу). Розгортання та відтворення ідентичності нації через її суб'єктність [2], національний інтерес, інституційну структуру і ендогенні реформи кристалізується у національному суверенітеті як способі дій держави у зовнішньому та внутрішньому середовищі. З одного боку, суверенітет як діяльність з відтворення ідентичності є процесом зняття невизначеності життєдіяльності національної господарчої системи у процесі її функціонування і еволюції. З іншого боку, суверенітет може розглядатися як національний внесок у зниження невизначеності глобального розвитку.

Взаємна відповідність національних цілей, ресурсів та ідентичності у ході соціально-економічного відтворення є обов'язковою умовою відтворення ідентичності. Це потребує коректного уточнення суб'єктних підстав повноважень та відповідальності держави та

інститутів громадянського суспільства у розвитку та укріпленні національної ідентичності.

Практичними кроками на шляху реалізації таких вимог мають стати організація моніторингу регуляторної політики з позицій критерію поліпшення/не погіршення умов соціально-економічного відтворення національної ідентичності, моніторинг та перегляд національної боргової стратегії, а також оцінка узгодженості стратегічної поведінки держави, корпоративного сектору та сектору домогосподарств як непрямого, але важливого критерію зрілості національної ідентичності та суб'єктності. Такий підхід може бути покладений у основу оцінки взаємної відповідності експортного потенціалу та боргового тягаря національної економіки.

Національний інтерес є формою практичної рефлексії фундаментальної ідентичності і актуальної суб'єктності країни у їх конкретно-історичній єдності. Система, що функціонує на підставах національного інтересу, має можливість більш менш ефективно знімати невизначеність життєдіяльності в умовах конфліктного нестійкого глобального середовища.

Проведені оцінки надають підстави визначити національний суверенітет як законодавчо та інституційно забезпечений спосіб професійних дій держави та громадянського суспільства у зовнішньому та внутрішньому середовищі на підставах суб'єктності та національного інтересу, що формує умови національного вкоріненого розвитку.

Виділяються такі зовнішні обмеження розгортання фундаментальних модальностей національно вкоріненого розвитку:

По-перше, це ієрархічність конкурентних ніш за аналогією з принципом Паулі, що означає неможливість двом, або більше, глобальним суб'єктам займати одну й ту ж нішу (енергетичний рівень). В той же час еволюція завдяки невизначеності здатна породжувати нові конкурентні ніші, в яких деякі чинники відсталості можуть перетворюватися на національні переваги внаслідок явища історичного резонансу ідентичності і середовища.

По-друге, це чинник лідерства у трансформаціях, що проявляється як ймовірність зовнішнього тиску. Конкуренція між країнами та їх блоками за право створювати нові світові правила обумовлена не лише тим, що лідерство надає можливість формулювати ці правила «під себе», но ще й тим, що слідування чужим правилам ніколи не дає тих результатів, що отримує лідер змін.

По-третє, сильного впливу на можливості вибору моделі національно вкоріненого розвитку спричиняють довгі хвилі інституційної еволюції, які обмежують розкид траєкторій подій. Події в світі столітньої давнини характеризувалися приблизно таким же

загостренням конфліктності та тенденцією до форсованого одержавлення соціально-економічного буття як й у 20 році 21 століття, хоча технологічні та інституційно-структурні умови 100 років тому були зовсім іншими.

Запропонований підхід до інституційних ресурсів національно вкоріненого економічно розвитку надає можливість встановити критерії узгодженого використання інструментів внутрішньої довіри як таких, що корелюють з ідентичністю: стійкість грошової одиниці, стабільність податкового режиму, стимулююча державна інвестиційна політика, політика соціальних гарантій, національно орієнтована зовнішньо-економічна стратегія. Узгоджений підхід до монетарних, бюджетно-фіскальних, фінансових, зовнішньоекономічних та соціальних заходів дискретної регуляторної політики у процесі її розробки та реалізації надає можливість забезпечити зниження альтернативної вартості державного регулювання внутрішнього ринку як стратегічного напрямку національно вкоріненого розвитку економіки України з урахуванням завдань інтеграції до ЄС [1].

Інституційне відтворення суб'єктності як забезпечених ресурсами та компетенціями виключних повноважень приймати рішення щодо відтворення власної ідентичності вимагає постійного моніторингу регуляторної політики з позицій відтворення суб'єктності, моніторингу та перегляду боргової стратегії, а також оцінки узгодженості стратегічної поведінки держави, корпоративного сектору та сектору домогосподарств, від чого прямо залежить ступень фактичної суб'єктності та її відповідності невизначеності та ризикам зовнішнього середовища.

Правило просте: чим більш нестійким і невизначеним є глобальне середовище, тим більшим має бути рівень суб'єктності. Оскільки складність та нестабільність середовища має тенденцію до зростання, необхідною є закріплена законом процедура перегляду повноважень та відповідальності держави та інститутів громадянського суспільства у розвитку та укріпленні національної ідентичності, а також актуальна оцінка взаємної відповідності експортного потенціалу та зовнішнього боргового тягара, яка може містити в собі прямі загрози суб'єктності.

Тракування національного інтересу як ідеальної та практичної рефлексії *фундаментальної* ідентичності і *актуальної* суб'єктності у їх конкретно-історичній комплементарній єдності вимагає розробки та реалізації комплексної стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку національного внутрішнього ринку шляхом адекватного, але помірнього, використання інструментів ціннісно-інституційного протекціонізму, з урахуванням стандартів та вимог міжнародних інститутів та органів ЄС.

Таким чином, сьогодні глобальний попит на соціально-економічні ідентичності обумовлений об'єктивною потребою у поширенні варіативного простору можливих реакцій та рішень у відповідь на цивілізаційні загрози та невизначеність. Глобальна стандартизація є корисною лише на обмеженому відрізку розвитку, після закінчення якого починаються негативні зовнішні ефекти, найпростішою формою яких є все більш жорсткі та глибокі конфлікти. Саме ідентичності задають межу глобальної ціннісно-інституційній уніфікації та стандартизації.

В той же час ідентичність як жива та історично надана соціальна реальність розвивається під зворотним впливом всієї сукупності породжених нею ціннісно-інституційних ресурсів суспільства, включаючи його активну суб'єктність, інтегруючий потенціал національного інтересу, процесуючий суверенітет, стійку інституційну структуру та динамічний чинник екзогенних реформ.

Відбиток вимог актуальності на історичній сутності національної ідентичності адаптує її до потреб сьогодення, але в той же час існують межі адаптації, які соціуму неможна переступити без втрати ідентичності. Нація приречена бути носієм ідентичності, поки вона існує. Реальним історичним завданням є не зміна ідентичності, а її розуміння та використання як національного активу, що робить нас обов'язковим елементом глобального соціуму. Попит на українську соціально-економічну ідентичність з боку потреб глобального розвитку підсилюється на тлі все більш глибокої геополітичної та гео економічної невизначеності.

У всіх випадках відповідальність лежить на суб'єкті. Якщо ресурсні обмеження та переваги частково виводяться із сфери компетенції суб'єкту (наприклад, в силу передачі частки повноважень щодо контролю ресурсів кредитору), то дефіцит суб'єктності, що виникатиме при цьому, може набувати форму системного нерационального вибору через поглинання частки повноважень кредитором. У цьому разі кредитні рішення мають розглядатися як прийняття додаткового ризику, що має екзогенну природу та непропорційно обмежує національну свободу рационального вибору.

Література:

1. Пустовойт О. В. Політика розвитку внутрішнього ринку та угода про асоціацію Україна – ЄС: спільність і суперечність завдань. *Економіка і прогнозування*. 2015. № 1. С. 49–50.
2. Яременко О. Л., Панкратова О. Н. Інститути та економічна свобода господарюючих суб'єктів. *Економічна теорія*. 2007. № 3. С. 56–71.